

## **Транскордонне співробітництво регіонів України**

### **Вступ**

Транскордонне співробітництво є формою міжнародних відносин, які поглиблюють соціально-економічні, науково-технологічні, культурно-освітні зв'язки між сусідніми країнами. Зарубіжний досвід свідчить, що такі відносини дозволяють максимально наблизити розвиток економік двох країн для подальшої співпраці, використовуючи дане співробітництво для вирішення низки важливих питань. Актуальність даної роботи полягає у виокремленні переваг транскордонного співробітництва, які може отримати Україна для свого соціально-економічного розвитку.

Дослідженням питання транскордонного співробітництва присвячені праці багатьох вітчизняних та іноземних вчених, серед яких варто відмітити публікації В.С. Кравціва, М.І. Долішного, Н.А. Мікуліа, А.В. Баляна, П.Ю. Беленького, Є.В. Рябіна, О.А. Урбан, В.І. Пили, С.О. Мітряєва, Лазло Данко, П. Еберхардта, Р. Федана, Й. Вібоупіна.

Із зростанням ролі міжнародних зв'язків у розвитку економіки України, постає необхідність системних досліджень транскордонного співробітництва, його наслідків та можливостей, які дає дана співпраця.

### **Постановка задачі**

Метою даної статті є дослідження впливу транскордонного співробітництва на розвиток прикордонних регіонів та економіки України в цілому. Реалізація даної мети вимагає розгляду таких питань, як переваги транскордонного співробітництва, завдання, які вирішуються в процесі, вплив транскордонної співпраці на соціально-економічний розвиток.

### **Методологія**

При написанні статті використані такі методи як пізнання, порівняння, аналізу, узагальнення, статистичний, системного підходу, прогнозування на основі динаміко-статистичного аналізу.

### **Результати дослідження**

В залежності від рівня інтересів, які вирішуються, виокремлюють чотири рівні реалізації транскордонної співпраці: місцевий, регіональний, державний та міжнародний. На місцевому рівні здійснюється координація планів розвитку, відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій. На регіональному рівні реалізується регіональна політика розвитку транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів держави та регіонів, здійснюється відповідна координація із регіонами сусідніх країн. На

державному рівні виробляється національна політика у сфері транскордонного співробітництва та здійснюється гармонізація національних цілей. На міжнародному рівні реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик [2, 438].

Серед основних пріоритетів в розвитку транскордонного співробітництва України визначають: зміцнення конкурентоспроможності українських територій на кордонах, будівництво відповідної інфраструктури, укладання транскордонних угод з країнами-сусідами, розвиток мережі логістичних центрів та центрів підтримки підприємництва, координація соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів, гармонізація законодавства України з законодавствами сусідніх країн [8, 32].

Необхідність активізації транскордонного співробітництва в сучасних умовах зумовлена також наступними факторами:

- наявністю спільних транскордонних проблем, які необхідно вирішувати шляхом об'єднання зусиль;
- необхідністю гармонізованого регіонального розвитку та економічної кооперації, підвищення конкурентоспроможності регіонів та рівня життя населення периферійних прикордонних територій в умовах глобалізаційних та інтеграційних впливів;
- проблемами розвитку транспортної, інформаційної, підприємницької інфраструктури;
- потребами розвитку туристичної сфери;
- спільними проблемами у сфері екології та охорони довкілля;
- необхідністю активізації людського капіталу регіонів, розвитку науки, освіти та культури;
- необхідністю впровадження ідей євроінтеграції та поглибленням добросусідських відносин [1, 687].

Відносини на рівні транскордонних регіонів дають можливість вирішити такі завдання як заохочення підприємницьких зв'язків, особливо розвиток в сферах туризму, культури і прикордонної торгівлі; удосконалення спільного управління природними ресурсами; підтримка зв'язків між міськими і сільськими місцевостями; покращення доступу до транспортної і комунікаційної мереж; розвиток спільного використання інфраструктури; можливості створення нових робочих місць.

Загалом можна виділити такі позитивні наслідки транскордонного співробітництва: полегшення адміністративних і інституційних перешкод вільному руху через кордон персоналу, продукції та послуг; удосконалення спільної інфраструктури регіонів; екологічний захист; розвиток сільського господарства; зростання співробітництва в сфері енергетики і транспорту; відносини в галузі правосуддя; кооперація бізнесу, розвиток підприємництва, фінансова кооперація і співпраця між установами, що представляють діловий і

індустріальний сектор; зростання інвестицій; місцевий економічний розвиток; співробітництво в сфері охорони здоров'я; розвиток і встановлення засобів і ресурсів поліпшення потоків інформації і комунікацій між регіонами; культурні обміни; місцева зайнятість, освіта і навчальні ініціативи.

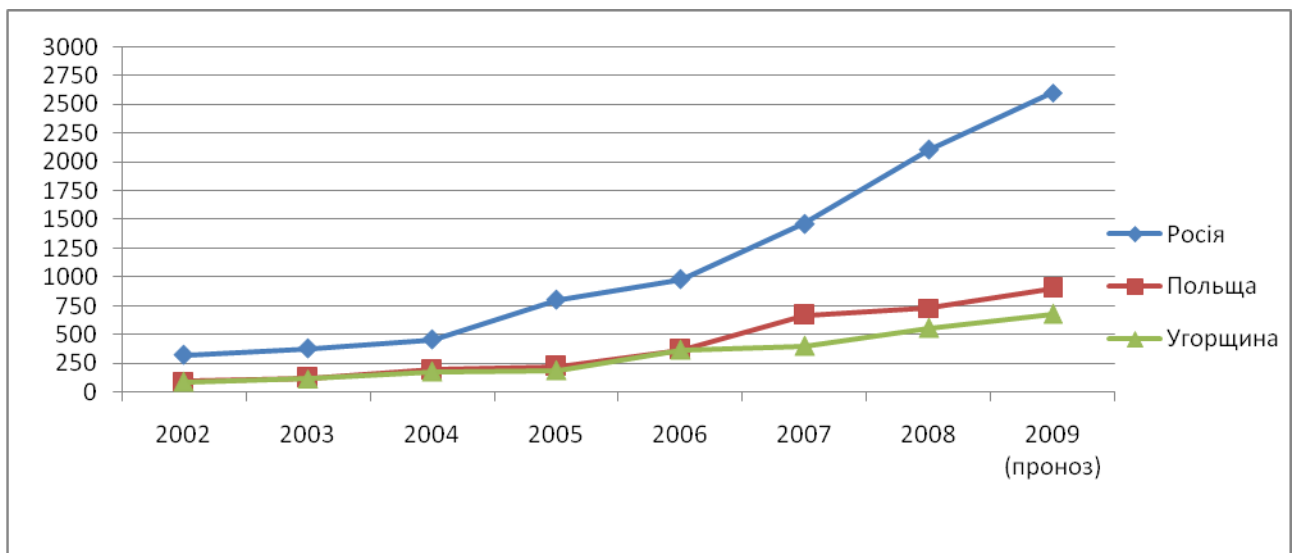
Транскордонне співробітництво сприяє вирівнюванню якості життя населення прикордонних територій, мобілізації місцевих ресурсів для підвищення ефективності їх використання.

Також транскордонне співробітництво спрямоване на подолання негативних аспектів існування кордонів та наслідків, які виникли на прикордонних територіях через їх розташування на національних межах держав і має на меті покращення умов життя населення. Різноманітність проблем та потенційних можливостей розвитку по обидві сторони кордону призводить до того, що транскордонне співробітництво стає неминучим, бо служить втіленню в життя принципів міжнародного права в чітко визначеному регіональному аспекті.

Співробітництво на рівні транскордонних регіонів дозволяє адаптувати європейське законодавство до національних умов.

За результатами співпраці спостерігаються позитивні тенденції зовнішньоекономічної діяльності прикордонних областей, збільшення кількості спільних підприємств та обсягів інвестицій в економіку України із сусідніх територій.

Так, з країн-сусідів до України найбільше інвестицій надходить від Росії, Польщі та Угорщини (Рис.1). Частка цих країн в сукупному обсязі іноземних інвестицій складає близько 10%.



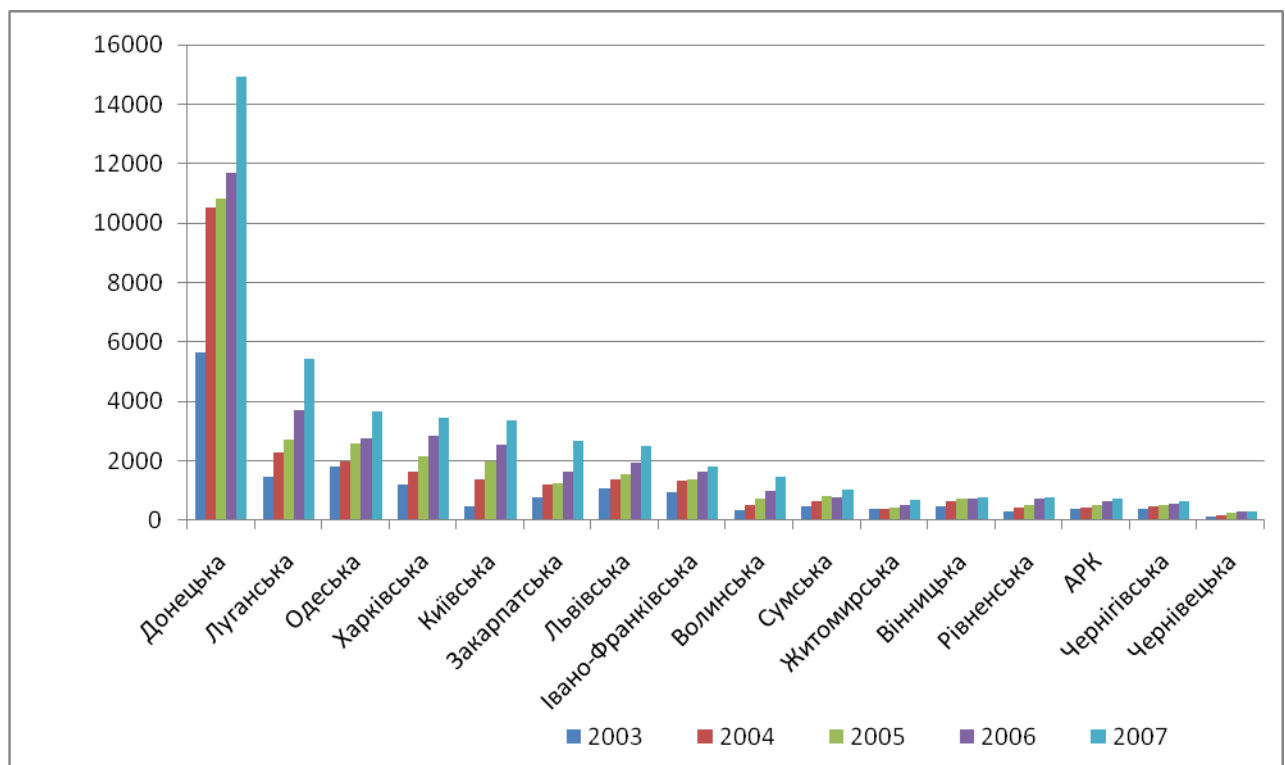
**Рисунок 1. Обсяг інвестицій в Україну з Росії, Польщі та Угорщини, млн. дол. [9]**

В залежності від цілей, завдань, характеру транскордонного співробітництва виділяють такі форми співпраці:

- одноразові заходи, спрямовані на реалізацію певної мети;
- довготривала транскордонна співпраця, яка ґрунтується на використанні внутрішніх переваг і можливостей прикордонних регіонів;
- транскордонна діяльність, що основана на розробленій транскордонній або міжрегіональній стратегії налагодження взаємовідносин у різних сферах;
- співробітництво самостійних та незалежних учасників, що відбувається під контролем уповноважених органів влади та самоврядування [5, 24].

Також виділяють такі дві форми співробітництва: прикордонна торгівля та співробітництво в галузі виробничої інфраструктури, яке забезпечує регулярні вантажоперевезення.

В прикордонних областях здійснюється значна частка експортно-імпортних операцій (Рис.2). Загалом в динаміці, зовнішньоторговельний оборот регіонів зростає. Найбільшу часту в експорті та імпорті регіону складає та країна, яка межує з даною областю.



**Рисунок 2. Зовнішньоторговельний оборот прикордонних областей,**  
млн. дол. [9]

Зовнішньоторговельний оборот найбільший в Донецькій, Луганській, Київській, Харківській областях, значно менший в західних регіонах.

Найбільш поширеною формою транскордонного співробітництва є єврорегіони – це одна з організаційних форм транскордонних відносин, де місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології.

Єврорегіони мають свою організаційну структуру та визначені джерела фінансування. Формування єврорегіонів передбачає також можливість створення організаційної структури та системи фінансування у формі міжнародних міжрегіональних асоціацій, об'єднань, консорціумів.

Необхідною умовою ефективного функціонування єврорегіонів є наявність спільних інтересів їх членів у розв'язанні певних проблем.

В Європі транскордонне співробітництво найбільш поширене на рівні єврорегіонів. Так, за участю прикордонних територій Франції створено 23 транскордонних об'єднань, Німеччини – 35, Польщі – 17. Також Росія задіяна у 12 регіональних об'єднаннях, а Білорусь – 4. Загалом в Європі діє 91 єврорегіон. В той же час, Україна бере участь в 6 єврорегіонах.

**Таблиця 1**

**Єврорегіони Європи за участю України**

№	Назва	Рік заснування	Кордон
1	"Карпатський Єврорегіон"	1993	Угорщина / Україна / Польща / Словаччина / Румунія
2	Єврорегіон "Буг"	1995	Польща / Україна / Білорусія
3	Єврорегіон "Нижній Дунай"	1998	Румунія / Молдова/ Україна
4	Єврорегіон "Верхній Прут"	2000	Румунія / Молдова / Україна
5	Єврорегіон "Слобожанщина"	2003	Україна/ Росія
6	Єврорегіон "Дніпро"	2003	Україна / Росія / Білорусія

Враховуючи значну кількість прикордонних регіонів України, можна сказати, що участь нашої країни в транскордонних об'єднаннях необхідно активізувати і збільшити кількість єврорегіонів з країнами-сусідами.

Важливого наукового вивчення і обґрунтування потребують можливості транскордонного співробітництва нашої держави із сусідніми державами в контексті поширення європейської інтеграції. Для України транскордонне співробітництво з сусідніми державами-членами Євросоюзу є надзвичайно важливим та винятково ефективним шляхом практичного залучення регіонів України до загальноєвропейських інтеграційних процесів [3, 173].

Одним із засобів активізації зовнішньоекономічної діяльності є створення вільних економічних зон. Створення вільних економічних зон на прикордонних територіях характеризується зростанням виробничої та соціальної інфраструктури, стимулює розвиток виробництва та соціальної сфери у регіоні, дозволяє отримувати більші прибутки від експортно-імпортного руху товарів, отримувати нові технології та методи управління, забезпечує відповідну підготовку кадрів та створення нових робочих місць, стимулює науково-технічний розвиток, забезпечує вивільнення коштів на покращення екологічної ситуації в цих регіонах. Максимальні позитивні результати діяльності вільних економічних зон при мінімумі витрат забезпечуються створенням зовнішньоторговельних зон різної спеціалізації. Особливо ефективним, враховуючи наявні трудові ресурси, їх кваліфікацію та спеціалізацію, розвинуту транспортну інфраструктуру, є формування в західних прикордонних областях промислово-торгівельних та експортно-промислових зон [4, 12].

Однією із організаційних форм транскордонного співробітництва може бути кластер. Адже саме кластери є найбільш ефективною формою економічного розвитку. Вони дозволяють враховувати взаємозв'язки та взаємозалежності між підприємствами регіонів сусідніх країн, забезпечувати високий рівень їх конкурентоспроможності за рахунок координації та ефекту взаємопроникнення. Ефективність кластерів при зниженні рівня територіальної асиметрії базується на основній причині її виникнення, тобто різному рівні економічного розвитку на різних територіях. Кластери дозволяють знизити затрати, підвищити рівень конкурентоспроможності і як наслідок забезпечується економічний розвиток регіону [6, 196].

Співробітництво здійснюється у всіх сферах життєдіяльності. Значні результати отримані у сферах охорони довкілля, екологічної безпеки, науково-освітній та культурній. Проведення спільних конференцій, семінарів, «круглих столів» та нарад представників прикордонних регіонів та учасників єврорегіонів з питань транскордонного співробітництва є постійним і дієвим інформаційним джерелом щодо розвитку єврорегіонального співробітництва та вирішення питань регіонального розвитку [7, 430].

### **Висновки**

Нами узагальнено позитивні наслідки транскордонної співпраці. Досліджено вплив транскордонного співробітництва на розвиток торгівлі між сусідніми країнами, зростання інвестиційної діяльності, розбудову інфраструктури та покращення якості життя населення. Встановлено, що роль транскордонного співробітництва в регіональному розвитку полягає у його можливості мобілізувати та ефективно використовувати існуючий потенціал прикордонних регіонів, а також оптимально поєднувати можливості та ресурси територій двох чи більше країн, з метою розв'язання спільних

проблем та вирішення спільних завдань.

### **Використана література**

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети // За ред. Варналія З. С. Монографія. – К.: 2007. - 720с.
2. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX – XXI століть: нові пріоритети. / НАН України. Ін-т регіон. дослідж. — К.: Наук. думка, 2006. — 510, [1] с., ISBN 966-00-0586-5.
3. Кіш Є. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу / Політичний менеджмент . – К.: 2008. - №5 (32).
4. Петренко З.О. Прикордонне співробітництво в контексті євроінтеграційного курсу України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.05.01 / НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин. — К., 2001. — 17с.
5. Пила В. І., Чмир О. С., Гарасюк О. А., Терещенко Т. В. Сучасна регіональна політика і транскордонне співробітництво. — Хмельницький : Видавництво ХУУП, 2006. — 412с.
6. Сторонянська І. Міжрегіональна інтеграція в Україні / І. Сторонянська, С. Шульц; [наук. ред. М.І.Долішній, П.Ю.Беленький]; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. - Львів: [Арал], 2007. - 292с. ISBN 978-966-02-4252-4.
7. Мікула Н. Транскордонне співробітництво регіонів України: стан та перспективи // Стратегічні пріоритети. – Київ, 2006. – №2. - с. 423-432.
8. Студенніков І. Транскордонне співробітництво як дзеркало регіональної політики в Україні // Економ. часопис. - 2005. - № 1-2. - С.31-34.
9. Національний комітет статистики України [Електронний ресурс]. <http://ukrstat.gov.ua>.